

מותרין, משנגמר דינה ילדה ולדותיה אסורין, נתערבו באחרים ואחרים באחרים, כולן אסורין בהנאה, מה יעשו להן, כונסין אותן לכפה עד שעה שימותו, רבי אליעזר בר שמעון אומר כולן נסקלין. הגזול שור מחבירו והמית ברשותו ואחר כך מסרו לעדים לבעלים, בין משנגמר דינו ובין עד שלא נגמר

חסדי דוד

הגזול שור מחבירו וכו'. לא הובאה בגמ' בשום מקום. והיא גופא קשיא טובא. דמלבר שהיא היפך מה ששנינו לעיל בסמוך גבי שומר כשהמית ברשותו דדוקא אם מסרו לבעלים אחר גמר דין חייב אבל קודם גמר דין פטור, ומאי שנא הכא. וכ"ת משום דגזולן הוא החמירה עליו רבעי השבה מעלייתא טפי, מ"מ קשה דאנן תנן איפכא בהגזול (בתרא) [דף צ"ו ע"ב] חמץ ועבר עליו הפסח וכו' או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך. והוא להיפך ממש מן הקצה אל הקצה, דאפי' אחר גמר דין אומר לו הרי שלך לפניך. והנה טרם אענה חלקי בפ' דמתניתא, נידוק בה פורתא בההיא מתני' דהתם, ובמאי דאתמר עלה בגמ' שם דף צ"ח [ע"ב] וז"ל: מאן תנא אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, אמר רב חסדא ר' יעקב היא דתניא שור שהמית וכו' עד שלא נגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר, משנגמר דינו החזירו אינו מוחזר, ר' יעקב אומר אף משנגמו דינו וכו', מאי לאו בהא קמיפלגי, דר' יעקב סבר אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, ורבנן סברי אין אומרים וכו', אמר רבה דכ"ע אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ ליפלגו בחמץ בפסח, אלא בהא קמיפלגי רבנן סברי אין גומדין דינו של שור שלא בפניו דא"ל אי אייתיתיה ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא אתפסתיה לתוראי ביד מאן דלא מצינא וכו' ור' יעקב סבר גומדין שלא בפניו דא"ל מאי עברי, אשכחיה רב חסדא לרבה בר שמואל א"ל תנית מידי באיסורי הנאה, א"ל אין תנינא והשיב את הגזולה וכו' מכאן אמרו גזול וכו' חמץ ועבר עליו הפסח ושור עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך, מאן שמעת ליה דאמר עד שלא נגמר דינו אין משנגמר דינו לא רבנן וקתני חמץ ועבר עליו הפסח, א"ל אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי, ע"כ. ופירש"י: אי משכחת להו לבני הישיבה לא תימא וכו' משום דחרו דמשכחי תיובתא למילתי. ואיברא שהדבר קשה

על מ"ש בשאר מקומות, כגון בהלכות שחיטה. והא דתני סיפא נתערבו וכו', טעמא היינו כי ההיא דתנן בפ' התערובות [זבחים דף ע' ע"ב] אפילו א' בריבוא ימותו כלן משום דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי [שם דף ע"ג ע"א]. והא דלא אמרינן ניכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש, מפרש התם בגמ' [ע"ב] גזרה שמא יטול מן הקבוע, ומ"מ משום דאין זה אלא מדרבנן דלא מיקרי קבוע מדאורייתא אלא היכא דניכר באיסור בפ"ע במקום קביעותו כגון ההיא דט' חנויות, וכ"כ הר"ב קרית ספר כאן וברור. וע' פר"ח ב"ד בסי' ק"י.

והא דאחרים באחרים, אי גרסינן ליה צ"ל כמ"ש התוס' [זבחים דף ע"ב ע"ב] רכל הראשונים נתערבו באחרים, וקמ"ל דאע"ג דאיכא תרי רובי, דאל"כ הא איכא ספק ספיקא שמא בראשונים שפירשו ונתערבו לא היה בהם האיסור ואת"ל היה שמא זה שלוקח אינו מהם אלא מן השניים, ואע"ג דאינו מתהפך כבר העלינו בזה במקום אחר דכל כה"ג לא בעינן מתהפך דצ"ל על ראשון ראשון. ומ"מ מדברי הרמב"ם שם נראה דל"ג האי ואחרים באחרים. והא דכונסין וכו' היינו כר' יהודה דמתני' דהנשרפין [סנהדרין דף ע"ט ע"ב]. ומיהו אפשר דבהא אפילו רבנן מודו, וטעמא שלא לאטרוחי בי דינא הואיל וליכא מצוה בסקילתו שהרי אין שם הנוגחת עצמה אלא ולדה, וכמ"ש התוס'. ומשום דחיישינן לתקלה לא שבקינן להו לירידיא ולכשימותו יהו אסורין. כן צ"ל לשיטת הרמב"ם ור"ת דסברי דאפילו הנוגח עצמו לא נאסר מחיים וכ"ש תערובת הולד, אלא ע"כ צ"ל דכיון דרבים נינהו ואין החייב ניכר חיישינן לתקלה שמא ישחטו ויאכלו.

וטעמא דר' אליעזר בר שמעון דבעי לאטרוחי לב"ד לא אתפרש בגמ'. ואפשר דס"ל דאפי' בולדה שייך ובערת הרע ואיכא מצוה. ומ"מ הלכה כת"ק. וכן פסק הרמב"ם שם.

חסדי דוד

רדינא דגרמי לאו דינא אלא קנסא. ומיהו אין זו קושיא לרש"י דסבר דדינא דגרמי דינא הוא מדאורייתא, ולכך מחייבין ליה אפילו בהיזק שאינו ניכר. ומה שהק' עוד דלמה יתחייב כשהתפסו וכו', הא נמי נראה דל"ק, שאין זה מוכרח שהיו ב"ד תופסין אותו, שהרי היה אפשר להסתיר אותו מב"ד אפי' אם מבקשים אותו לתופסו, ועוד שאין חיוב מוטל לב"ד לשלוח לתפסו אפי' אם ידעו הדבר, ותו דאפשר דלא ידעי למילתא. ומעתה נימא אנן דרב חסדא אמר לך דלרבנן אין אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ולכך עכ"פ אפילו תפסוהו ב"ד אינו מוחזר בין בשומר בין בגזול, והה"נ בחמץ שעבר עליו הפסח דפליגי. והא דקמפלגי בשור להוריעך כחו דר' יעקב דבכה"ג נמי אע"ג דלאו ממילא לגמרי הוא אפ"ה מוחזר. ונמצא דמתני' לא מתוקמא כלל אלא כר' יעקב.

ומיהו הא דסבר רבי יעקב דאפי' אחר גמ"ד מוחזר, לאו מלתא פסיקתא היא, אלא דוקא כשתפסוהו ב"ד מאליהם משום דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, אבל כשהתפסו בידים לא. דלרב חסדא אפי' ר' יעקב סבר אין גומרין דינו של שור שלא בפניו ולא מצי למימר מאי עברי ליה, וחשיב ליה היזק ניכר כמ"ש התו'. ומעתה ההיא מתניתא דתני רבה בר שמואל מוקי לה רב חסדא כר' יעקב, וטעמא דעד שלא נגמר דינו, הא לאחר גמר דין זימנן דאין אומר לו הרי שלך לפניך, והיינו כי אתפסיה בידים. והיינו דקא"ל רב חסדא לרבה בר שמואל אי משכחת להו לא תימא וכו', כלומר לא תימא מידי כך דלא תסיים בה כי היכי דאמרת לי מאן שמעת ליה וכו' רבנן וכו', שאין זה מוכרח ומצינן למימר לעולם דרבנן אה"נ דפליגי אפי' בחמץ, והך מתניתא נמי ר' יעקב היא. והשתא אנן נקטינן כרב חסדא מכמה טעמי. חדא, דמחמיר הוא טפי מרבה, וכיון דלא אתמר כללא בפלוגתייהו נקטינן כרברי המחמיר. ותו, דממ"ש רבא בפ' מרובה דף ע"א [ע"ב]: הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר וכו' וס"ל כר' יעקב דאמר אף משנגמר דינו מוחזר וכו' משמע דס"ל כרב חסדא, דאילו לרבה מצי לאוקמה אפילו כרבנן כשתפסוהו ב"ד, אלא ודאי דלרבנן אין אומרים באיסור הנאה הרי שלך לפניך, ולכך לא מוקי לה אלא

מאד שיעשה רב חסדא חס וחלילה תורתו פלסתר ורוצה לכפות על האמת פסכתו, דמאחר דהכי תניא בהדיא א"כ אדרבא הול"ל הדרי בי ואי תניא תניא, ואיך רצה להעלים ולהיות בכלל מונע בר ח"ו. ברם נלע"ד דאיכא למידק במאי דקא"ל לא תימא להו ולא מידי, דהול"ל לא תיתני להו מאחר דמתניתא היא וכלישנא דאמר איהו גופיא תנית מידי, וגם זה האריכות, ד"ולא מידי" הוא יתור נפיש.

ולעד"ן כי הלא רש"י ז"ל פי' בהך דאתפסתיה לתוראי וכו' שהשומר עצמו הוליו בידיו לב"ד, וגם לעיל בפ' ד' וה' דף מ"ה [ע"א] דאיתא נמי להך מתניתא דשומר ופירושא דרבה פירש"י כן. וכתבו עליו התו' שם דלפי"ז נוכל להעמיד כולה מתני' דהגוזל כרבנן, דמאי דתנן בשור היוצא ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך איירי שתפסוהו ב"ד מאליהם, ומה שפירש"י שם כר' יעקב היינו משום שרוצה להעמיד מתני' דומיא דברייטא דהיינו בהתפסו בידים. והם ז"ל הק' על פרושו, דאם זה ההיזק אינו היזק ניכר אפילו אתפסיה בידים לא יתחייב, ואם הוא היזק ניכר אפילו תפסו ב"ד מאליהן למה יפטר וכי לא הו"ל לשומרו. ועוד, דאם הוא פטור כשתופסים אותו למה יתחייב כשהתפסו רמאי עבד הרי היו תופסים אותו. ולכך מפרשי דלרבנן אה"נ דאפי' תפסוהו חייב דחשבי ליה היזק ניכר, ולר' יעקב לא חשיב היזק ניכר, ע"ש. ותחלת דבריהם ז"ל צריכין ביאור. דמאי קאמרי שאם אינו היזק ניכר אפי' אתפסיה פטור, ולכאורה זו אינה קושיא, דמה בכך שאינו היזק ניכר אטו מאן דעבד בידים היזק אפי' שאינו ניכר אינו חייב, הא אנן תנן בהניזקין [גיטין דף נ"ב ע"ב] המטמא והמדמע וכו' במזיד חייב. אמנם כוונת קושייתם, דכיון דמ"מ הוא אינו מזיק בידים אלא גורם הנזק הוא דע"י הבאתו לב"ד גרם שגמרו דינו ואסרוהו, א"כ עכ"פ אינו אלא דינא דגרמי וכגון נתנו לפני ארי וכיוצא, כיון דדינא דגרמי גופיה אפי' למאן דדאין ליה אינו אלא קנסא דרבנן וכמ"ש התו' בכמה דוכתי, והיזק שאינו ניכר נמי אינו אלא תקנתא דרבנן לפי ההלכה כדאיתא בהנזקין [שם דף נ"ג ע"א], א"כ תקנתא לתקנתא לא עברי. והילכך ודאי יפה כתבו התו' דאם היזק שאינו ניכר הוא אפי' התפסו בידים פטור, והיינו לפי שיטתם

דינו, חייב. ד. הלוקח שור מחבירו בחזקת שהוא תם ונמצא מועד, והועד בו

חסדי דוד

לא השגיח במאי דקשה להרמב"ם מירידה אדירה.

ממוצא דבר באזנינו שמענו דהתוספתא שלפנינו אתיא דלא כמאן. דהא

עכ"פ קודם גמר דין ליכא למ"ד דלא מיקרי חזרה, דהא כשהחזירה אכתי לאו איסור הנאה היא ויכול להבריחה מב"ד או לשוחטה ולאכלה, ואי לא ניכר איהו דאפסיד אנפשיה, ומ"מ והשיב את הגזלה קרינן ביה לכ"ע. ומיהו ברוחק אפשר לפרש במה ריש לדקדק מאי האי דקתני מסרו לעדים לבעלים, מה ענין עדים לכאן. לכך נראה דאין כונת התנא שהשיב את הגזילה לבעלים ממש, אלא ה"ק מסרו לעדים כדי שיזכו הם לבעלים שיהא חשוב כאילו הגיע לידם. ואפשר דהוצרך לזה לפי שלא היו הבעלים מצויין בעיר והיתה כוונתו כדי ליפטר בזה שתהא חשובה חזרה קודם גמר דין, וקמ"ל הכא דלאו חזרה היא, דכיון דגזולן הוא לא חשיבא חזרה עד שיגיענה ליד הבעלים, אבל אם מסרה ליד אחר אפי' ביד בנו של גזול לא נפטר בזה מהאחריות, וכדאיתא בח"מ סימן שס"ז וע' בסמ"ע שם. ונקט עדים לרבותא, דאע"ג דהן הן עדיו שמסרה קודם גמר דין, אפ"ה חייב, דלאו חזרה היא. ונמצא שדין זה הוא דבר חדש, ואינו ענין למה שנתבאר ^{לפי' חזקוני} בברייתא שבגמ'. כך נראה ליישב.

ד. הלוקח שור וכו'. הא נמי לא נמצאת בגמ' בשום מקום. אך ראה זה אשכחן

בר"פ הפרה דף מ"ו [ע"א וע"ב]: איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר ה"ז מקח טעות דאזיל בתר רובא ורובא לרדיא וכו', ושמאל אמר יכול שיאמר לשחיטה מכרתיו לך ולא אזיל בממון בתר רובא. וה"נ איתא בב"ב דף צ"ב [ע"א]. והשתא הך מתניתא לכאורה תיובתא דשמאל. ומיהו התם בגמ' אמרי שאם הקונה ידוע דהוא גברא דזבין לרדיא, כגון שיש לו קרקע, ולא זבין לשחיטה שאינו טבח, מודה שמואל דהוי מקח טעות, וכן אם הרמים מודיעים, כגון דיהיב ליה דמי רידיא שהן יקדין ה"נ הוי מקח טעות, וכי קאמר שמואל כגון דאייקור בשרא שאין הרמים ראה, ע"ש.

כר' יעקב. וכיון דרבא נמי ס"ל כרב חסדא הכי נקטינן אי משום דהו"ל רבים, ועוד דרבא בתרא הוא. וקי"ל הלכה כר' יעקב, מאחר דלרב חסדא סתמא דמתני' דהגזול לא אתיא אלא כוותיה.

ועם האמור' יתורצו תרי פסקי דהרמב"ם דלכאורה סתרי אהדרי. דבפי"א מהל' נזקי ממון דין ט' פסק: שור שהמית וכו' החזירו שומר לבעליו אינה חזרה, בר"א אחר שנגמר דינו, אבל עד שלא נגמר החזירו ה"ז מוחזר. ובפ"ג מה' גזלה דין ד' פסק: גזל בהמה וכו' או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך, ע"ש. הרי דאפי' אחר גמ"ד שיוצאת ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך, ומאי שנא שומר מגזולן. אבל עם החילוק האמור נחא. דכה"ג מיירי דומיא דחמץ ועבר עליו הפסח וכו', דהיינו שנאסרה מעצמו ולכך ודאי אומר לו הרי שלך לפניך, וכו' יעקב. אבל בהל' נזקי ממון איירי דומיא דשחטו וכו' דקאי בהו דעביד מעשה בידים לאוסרו, ולכך אינו נפטר אח"כ בחזרה. ואע"ג דלא פי' כן להדיא, דבר הלמד מעניינו הוא. ודייק נמי לישניה דלא כתב אינו מוחזר כי היכי דכתב אח"כ בקודם גמר דין, דא"כ הוה משמע אינו מוחזר בשום פנים, אלא קאמר אינה חזרה, כלומר אינה חזרה גמורה ופסיקתא, דזמנין דמהניא וזימנין רלא מהניא. נמצינו למדין דהרמב"ם בפי' הסוגיא אליבא דרבא מפ' כהתו', אבל חילוקו של רש"י נסיב ליה אליבא דרב חסדא לסברת ר' יעקב, והלכתא כוותיה וכסתם מתני' ואומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. שוב ראיתי להר"ב משנה למלך בהל' גזלה שהביא בארוכה לסוגיא דהגזול ופירש"י והתוס' שעליה. ועל קו' התו' ראשונה כתב: ולא הבינותי דבריהם כלל, דנהי דהיזק זה הוא היזק שאינו ניכר מ"מ כיון שההיזק עשאו בידים פשיטא שאינו יכול לומר הרי שלך לפניך וכו', מי לא תנן המטמא והמדמע וכו', סוף דבר קו' התו' שהק' לרש"י וכו' לא ירדתי לעומקן של דברים וכו', יעש"ב. ולפע"ד כבר ביארנו כוונת התו' בקושייתם. ומה שאני תמה על הרב ז"ל שלא חש לבאר לנו דעת הרמב"ם בהא מהו דעתו ז"ל בפי' רסוגיאי אי כרש"י אי כתו'. ועוד,